

DE KOMST VAN DE HEELDOENERS

OP PERSOONLIJK TITEL

KEES DEN BLANKEN

EEN PROBEERSEL

1. Dit essay is geschreven **ter inspiratie van deelnemers aan het SER Energie Akkoord** proces. Dat proces kan best wat inspiratie gebruiken. We beloofden allemaal over onze schaduw heen te springen, maar waar kom ik dan terecht? Hoe kom ik los van deelbelangen en verbind ik mij aan een gemeenschappelijke aanpak? Die ik daarna help uitvoeren! Hoe wordt ik van deeldenker heeldoener? Daarom is de titel van dit essay “de komst van de heeldoeners”. Een goed Nationaal Energie Akkoord en goede politieke actie daarmee dient de huidige kloof tussen deeldenkers en heeldoeners te dichten. Met deeldenken noch deeldoen halen we het en houden we Holland droog. Alleen systeem transitie – integrale, samenhangende, topdown gekaderde verandering – werkt nu nog. Daar kunnen we geld mee verdienen. Onderstaand wordt geschetst, gezocht, geduid en gehoopt waarom, hoe, wanneer en met wie.
2. Er zijn **veel soorten duurzaamheidsvragen**. Hoe houden we visconsumptie vol? Hoe beschermen we koraal riffen? Hoe blijft de waarde van intellectueel eigendom in stand tegen de druk van ICT? Diversiteit van planten, talen, dieren en opvattingen staan onder druk. En de aarde raakt uitgeput. Duurzaamheid. Volhouden van onze of een goede levenswijze. Hoe doen we dat? Humaan. Snel.
3. Binnen die grote groep van duurzaamheids vragen speelt het **energie vraagstuk een centrale rol**. Onze leefwijze wordt bedreigd door gevolgen van klimaatverandering, in belangrijke mate veroorzaakt door ons energie gebruik. Van de bestaande voorraden energie kunnen we nog maar 1/3 gebruiken om onomkeerbare en niet langer beheersbare veranderingen te vermijden. Urgente vermindering van energie gebruik, opwek uit hernieuwbare bronnen en sterke verhoging van efficiëntie zijn nu snel geboden.
4. **Energie is het vermogen tot het verrichten van arbeid**. Energie staat centraal in ons economisch handelen. Het zit overal in. Energie is essentieel bij andere duurzaamheidsvragen. Het energie vraagstuk – fossiele brandstoffen verontreinigen de aarde bij gebruik en creëren afhankelijkheid – is complex, wereldwijd, van groot economisch belang en sterk verweven. Het is van eminent belang om op te lossen ter voortzetting van onze huidige (westerse) levenswijze. Het is ook een voorbeeld van een grotere groep duurzaamheidsvragen met vergelijkbare karakteristieken. Daarom geeft studie en oplossing van het energievraagstuk wellicht een sleutel om meer grote duurzaamheidsvragen aan te kunnen vatten.

5. Het leven in onze **wereld krijgt steeds meer samenhang**. Of we worden ons daarvan bewust. Een Japans computer virus kan binnen een dag het wereldwijde berichten- en betalingsverkeer stilleggen. Artsen vrezen wereldwijde, fysieke pandemieën. Meervoudige oorzaak-gevolg relaties. Zeer snelle of juist trage ontwikkelingen verschillen van reactiesnelheden. Wereldwijde samenhang. Grote belangen. De economische ontwikkeling in China beïnvloedt de dijkhoogte in Nederland. En nog meer zaken. In de virtuele ICT wereld ontstaat samenhang veel sneller en heftiger dan in de oude, fysieke wereld. Emoties gieren door de instituties. Mensen hypen heftig en vergeten dat snel. Kuddes en crowds.
6. Die toegenomen samenhang vergroot het **belang van het denken en handelen uitgaande van het geheel. Heel de aarde. Alle vormen van energie**. Het werk van de UN IPCC over mogelijke klimaatverandering is een goed voorbeeld. Top down systeem analyse op lange termijn gericht. Dat toont de uitdagingen. Om binnen 2 graden opwarming te blijven dient de CO₂ concentratie onder 450 ppm te blijven, wat in onze landen 80-90% CO₂ reductie in 2050 vraagt. Het werk van de OECD/IEA over energie is ook een goed voorbeeld. Met extreme inspanning en inzet van alle technische middelen kan het nog wel. Gebruik minder energie, bouw alle windmolens, zon PV, kernreactoren, CCS opvang en switch weg van kolen. Verhoog efficiëntie. Begin onmiddellijk en neem de grote kosten. IEA berekende dat er gemiddeld een CO₂ prijs van 180 \$/ton nodig is over de periode 2010-2020 om dat te halen. Heeldenker Stern berekende dat die hoge kosten wel veel lager zijn dan de kosten van de gevolgen van klimaatverandering. En minder onaangenaam. Maar doe het heel snel. Zeer snel. De 2012 World Energy Outlook van de IEA stelt dat de wereld nog maar 1/3 van alle nu bekende voorraden aan fossiele brandstoffen mag verbranden voordat ze de kritisch uitstoot grenzen overschrijdt. 1/3.
7. Menselijk denken en handelen is gebaseerd op onderscheid. Delen. Verschillen benoemen is de basis van taalvorming en denken. (Werk)verdeling en specialisatie zijn de basis voor economisch en wetenschappelijk succes. **Deeldenken en Deeldoen zijn de grondslagen van onze succesvolle beschaving**. Met het najagen van goed begrepen eigenbelang werd het publiek belang gediend. In kleine, gesloten systemen. Het dorp. In ketens, lineair, zonder veel dwarsverbanden. Gebaseerd op de traagheid van de fysieke wereld. Deeldoeners hadden veel succes. En daarmee wij allemaal. De som van gespecialiseerde kennis geeft veel goeds. Nu krijgen coördinatie-, integratie- en machtsvragen de overhand. Wie denkt nu aan samenhang? In een open, virtuele wereld? Wie dient algemeen belang? Hoe?
8. **Energie wordt in Nederland voor 60% ingezet voor het maken van warmte**. 40% voor lage temperatuur warmte om huizen, kantoren, kassen en dergelijke te verwarmen, 20% om processtoom te maken voor chemische en andere industrie. Voor het maken van elektriciteit en beweging wordt ieder ongeveer 20% van de primaire brandstof gebruikt. 20% voor elektriciteit, 20% naar mobiliteit. Deeldoeners bekijken deze vormen van energie apart. Zien geen verband. Niemand kijkt naar warmte. Laat staan stoom. Elektriciteitsproducenten willen niet zien dat hun restwarmte heel Nederland kan verwarmen. Deelstrijd wordt gevoerd over wind/ versus kernenergie. De gevestigde orde verdeelt vragen zo in problemen dat hun eigen positie niet werkelijk gehinderd wordt. 60+% van het publiek/politiek debat gaat over 0,01-% van de energievoorziening: zon PV en hoe dat te salderen. En dat terwijl alle energievormen met elkaar te maken hebben. In elkaar overgaan. Zonder ooit energie te verliezen.
9. Ons vermogen heel onze wereld voor te stellen en te bedenken neemt af, wat ons probleemoplossend handelen hindert. **Problemen (b)lijken nu groter/complexer dan ons probleemoplossend vermogen**.
10. Resultierend **gebrek aan probleemoplossend vermogen** neemt verontrustende vormen aan. Ondanks beloften van alle wereldspelers nemen visstand, vrede, schone lucht, aantal kleine talen en koelte af. Al jaren. Wereldwijd en in Nederland. De **systeemcrisis** verlamt de geloofwaardigheid van leiders. Van politici en bedrijfsleiders. Twijfel over alles - bedoelingen, maakbaarheid, moed – verlamt. De besten gaan naar de kant. De instituties lopen door elkaar. Gemeentelijk asiel beleid reageert op economische vluchtelingen politiek aan de andere kant van de wereld. Verwarring wordt gezaaid. Het systeem is in crisis. Open voor verandering. Interactie tussen diverse mensen neemt toe. (Over)Spannend. Basis voor groei. (R)Evolutionair? Naar een ander systeem. (Uit)dagend. Hoe? Ik? Leefstijl? Bewustzijn sprong?

11. Een echt probleem kan niet opgelost worden in het denkkader waarin het ontstond. De denkkaders moeten anders. **Buiten de box** ligt de oplossing. Daar moeten we zoeken. Niet Deel tegen Deel, maar van Heel naar Deel. Leiders hebben een ijdelheid en gedrevenheid groter dan de bestaande orde. Daarom kunnen zij buiten de box kijken. Zien daar wat. Daarom veranderen zij de orde. Voor henzelf. Later voor anderen. Eerst het idee. Dan de daad. Dan de volgelingen. Dan de samenleving. Helen.
12. Tot nu toe wordt het energie-ecologie vraagstuk vooral benaderd vanuit de **technische hoek**. Vindt nieuwe technieken die het probleem oplossen en betaalbaar zijn (of worden). En die mijn gedrag onveranderd laten. Zo ontstaan de steeds wisselende **dromen** over de waterstof economie, alles duurzaam, schoon fossiel, veilige kernenergie, elektrische auto's en altijd draaiende windmolens. De enige realiteit van die dromen is dat ze niet bestaan. Ze komen te laat en helpen te weinig. Die dromen laten ons toe ons gedrag onveranderd te laten. Hoop doet immers leven. We hopen erop, werken eraan en dus mag het verder gaan. Maar ons gedrag verslechtert sneller dan technologische vooruitgang. Auto motoren werden efficiënter, maar het gewicht van de auto werd in een hoger tempo zwaarder vanwege onze luxe en veiligheid eisen. Omdat we groene stroom hebben, laten we de lampen aan, etc. Rebound. Wie kaatst, moet ... Kaatsen? Of voorzorgen? Of emigreren? Of een plan maken?
13. En zo ontstaan allerlei **lastige, tijd en energie vretende, onnodige debatten**. Deel strijd om droom ruimte. Tussen kern- en wind energie. Het maatschappelijk debat gaat alleen over elektriciteit. En dan met name over duurzaam. Over 5-10% van 25% van het energie verbruik. Peanuts. Met allerlei beroep op economie (te duur, kosten, rendement) in een geheel imperfecte economie. Met de hoop dat we allemaal winnaars zullen zijn "Win, win, win!". In angstig ontwijken van mogelijk nodige verandering van ons gedrag. Met slimme marketing van oplossingen door belanghebbenden. De politieke term voor kolen-centrales werd van "roetmop" tot "schoon fossiel". En elektrische auto's hypen om teveel aan basislast stroom een rijdend batterij pakket te geven. Smart meters!?! Ruzie tussen deeldoeners.
14. Terwijl de heeldenkers laten zien **dat alles nodig is**. Alle technieken. Isoleer alle huizen, bouw nieuwe energie neutraal, bouw alle duurzame energie EN kernenergie EN elektrisch vervoer EN CCS EN.... EN snel ook. EN beprijst CO₂ op 180 \$/ton gemiddeld voor de periode 2010-2020, zoals de IEA uitrekent. EN eet minder vlees. De strijd tussen deeldoeners is onnodig. Hindert. Er is noodzaak voor iedereen, alle technieken, andere economie en gedrag. Het moet allemaal en snel ook. In samenhang. Als **systeem verandering**. Techniek, economie, gedrag. Of beter: gedrag, economie, techniek. Systeem transitie.
15. Politiek is de kunst te **doen wat er nodig is**. Het schijnbaar onmogelijke zichtbaar en haalbaar maken. In grote speeches: "We'll fight them on the beaches" "I have a dream" en "Yes, we can" Wat nodig is kan door de ratio der heeldenkers of door de emotie en het comfort van de deeldoeners bepaald worden. Ratio van noodzaak tot verandering versus emotie van gehechtheid aan huidige luxe en comfort. Politiek – wij dus – moet kiezen tussen het blijven ontwijken van de energie-ecologie realiteit door de dromen van technische oplossingen zonder gedragsconsequenties in stand te houden (de innovatie route) of door voor gedragsverandering als primaire insteek te kiezen, dewelke beschikbare technologie implementatie zal bevorderen. Dat is de keuze. **Dromen over innovatie** (het antwoord van deeldoeners) of **handelen met implementatie** (de vraag van de heeldoeners). Of het beste: beide. Nu implementeren en innoveren.
16. Doen wat nodig is begint met **doen wat kan**. Wat aansluit bij lokale opties. Bij **lokale sterke punten**. Als een dichtbevolkt land met een enorme energie-intensieve industrie is Nederland het land met de hoogste energie-intensiteit per vierkant kilometer. Nederland heeft de hoogste CO₂ uitstoot ter wereld per vierkante kilometer. We leven op fossiele brandstof. **Holland komt van Holzland**, waar met veel water op vruchtbare bodem en met goed klimaat miljoenen jaren hout groei ons turf, kolen en aardgas schonk. We bouwen onze welvaart daarop. Nog steeds. Nederland is kampioen fossiele energie. Maak dat feit een voordeel. Maak Holland mondiale kampioen in efficiëntie bij verwerking van brandstoffen. Fossiele en hernieuwbare brandstoffen zo efficiënt als mogelijk verwerken. Dat helpt.
17. **Warmte!** Daar is iets aan te doen. Juist vanwege nabijheid. Klein land, veel bewoners, één metropool, (heel Nederland is een Statistical Metropolitan Area volgens U.S.A. standards) maakt Nederland ideaal voor een groot warmte net. Juist Nederland, land van turf, kolen en gas kan zich inzetten om

fossiele brandstoffen zo efficiënt als mogelijk te gebruiken. Dat past bij ons. We leven op een enorme bult biomassa, die als fossiele brandstoffen ons land verwarmen en bewegen. Die zo efficiënt mogelijk benutten is een geweldig bijdragen aan de wereld duurzaamheid. Samen met minder gebruiken en met verduurzamen grondstoffen. Efficiëntie! Uit processtoom alle elektriciteit co- genereren. Voorbeeld voor mega cities in China en India. Export artikel naast Water management. Weer gidsland. Bouw en leef een High Quality- Low Impact society. Als Voorbeeld. Met ander gedrag, economie, regulering, werk, plezier. Voorop lopend. Een eigen pad gaan. Met elkaar. Cocreëren.

18. **Kill de Kolder: Redt de Polder.** Polderoverleg tussen ingelanden, heemraden en de dijkgraaf baseerde op gedeeld belang, inzicht in de opties en vertrouwen in en acceptatie van de gemaakte keuzes. Ook moeilijke keuzes. En besloot de graaf onder de druk van springtij de dijk te laten gaan, dan accepteerde de boer dat (huilend) en ging iedereen helpen het vee uit de polder te halen. Die voorwaarden voor vertrouwen ontbeken nu. In allerlei maatschappelijke gesprekken en in de politiek. Individueel, korte termijn belang en post moderne twijfel aan ieder rationeel inzicht hebben vertrouwen in enig collectief, rationeel besluit verdreven. En in diegenen die die besluiten nemen. Commerciële kolder nam haar plaats in. Burgers willen van de grijze stadsverwarming af en willen verduurzamen met zonnecellen op hun dak. Innoveren met groene warmte door het snoeihout van de hele provincie in hun ketels voor 200 huizen te verbranden. En restwarmte gaat dan de Waal in. Ook gratis. En het snoeihout wordt niet langer bijgestookt. Slechter. Suboptimale deeloptimalisatie die een 100% duurzaam gevoel geeft.
19. **Zet in op efficiëntie.** Energie gaat nooit verloren, je kunt het alleen qua vorm omzetten. Van (groen)gas naar warmte, van zon naar stroom. Zet erop in dat zo efficiënt als mogelijk te doen. En haal maximaal alle mogelijke arbeid uit een brandstof. Alle beweging, warmte, elektriciteit die eruit te halen is. Met fossiele en met hernieuwbare brandstoffen. Maak **Holland** een **Energie Efficiëntie Metropool**. Past bij ons. Holland komt van Houtland. Water, bodem en mild klimaat deden hier bossen groeien en sterven die een geweldige voorraad turf, kool en gas achterlieten. Net als de rest van de wereld zullen we nog heel lang fossiele brandstoffen gebruiken. Maak Holland leider in efficiëntie. Dat helpt. HEEM.
20. Wat doen? Hoe te handelen? Verander de insteek van techniek>economie>regulering>anderen>ik naar het omgekeerde. **Stel persoonlijk gedrag voorop.** Dan collectief gedrag. Creëer door verbod en gebod andere economie en pas de daarvoor beschikbare technieken massaal toe. Maak heeldoeners.
21. **Sluit aan bij Water.** Ons archetypisch (zelf) beeld geeft kracht. Water vraagt ook om een Masterplan. Een nieuwe grote transitie. Bouw **Holland Energy Efficiency Metropole** in onze **Sustainable Delta**. Lean, clean, green and dry! Melanie Schultz hees de stormbal: 1/3 van de dijken zijn niet op sterkte, groot gevaar, mensen zitten als ratten in de val en kunnen niet meer weg. Een Masterplan. Energie en water. En ontwerp de levensstijl en het gedrag dat daarbij hoort. En maak dat leuk. Deels door andere technieken toe te passen (ICT ipv Vervoer). Deels door andere verwachtingen (Kunst ipv Materie). Deels door het – tijdelijk – accepteren van terugval. En vanuit de discomfort die dat geeft de stuwung om te verbeteren. Pijn in plaats van schijn doet mensen veranderen. Helaas. Harder. En maak daar een Groot Verhaal van. Duurzaamheid als bindende lokkende missie. Uit noodzaak. Maar met een mogelijkheid op een Happy End. Zoals we kathedralen bouwden. Zoals die man op de maan niet onmogelijk was en bleek. Implementeer een low-carbon, high-quality life-style. Juist hier. Nu. Dwing, zweet en Geniet.
22. **Juist in Nederland.** Nederland is een vlak land. Vlak als het water. En net als daar verruimt een wijde blik ons denken. Holland. Maaiveld 40 centimeter boven het water. Alles is zichtbaar. Maar op land is alles ook bereikbaar. Dichtbij. Daarom is er veel interactie. Als op het water drijft alles in Holland. Wendbaar als schepen is alles hier. Het wonder van het drijven. Lucht verplaatst water en doet ijzer drijven. Zonder wrijving bewegen. Vrij van weg of baan. Naar onbekende verten. Anders, nieuw, proberen. Innoveren. Voorbij de grens. Vlak, vrij, dichtbij, tolerant, experiment. Holland als innovatie. Als broedplaats. Als kraamkamer. Alles zichtbaar. Alles wensbaar. Alles wendbaar. Alles maakbaar.
23. Van haringbuis tot haring kaken; van microscoop tot radio telescoop; de naamloze vennootschap en de handel in haar aandelen; van licht en donker tot rechtlijnige abstracties, **we vonden het uit.** Modern kapitalisme. Met het fluitschip versloegen we andere piraten. Van boeken drukken tot de

compact disc. Maar ook een multireligieuze samenleving, met de grootste filosofen en veel Europees gajes; met gedogen en kerkstrijd; met allerlei eterij die we Hollandse pot noemden, en een Turkse bol als nationaal symbool. **Radicale verlichting.** En nog. Geen land te wereld waar je zulke en zoveel atoom geheimen, mode, super financiële constructies, Big Brother hypes, porno, drugs of vreemde handel vindt. Van gifgas tot vrouwen, je koopt het in Holland. Vrijhandel. Als altijd op of over het randje van fatsoen.

24. **Juist in Nederland.** Want nergens zijn de omstandigheden voor de volgende mutatie zo goed als hier. Vlak, zichtbaar, veel, dichtbij, wendbaar, heet en nat. Broei. Groei. Geen land ook ter wereld met zo'n hoge energie en emissie dichtheid, zo'n kennis, zo'n rijkdom per km² In Europa ook geen land dat zoveel mensen en kapitaal onder zeeniveau heeft. Nergens ook zo'n besef dat darwinistische strijd tussen soorten is en niet binnen een soort. Polder! Innoveer Nederland naar een low carbon, high quality lifestyle. Met maar 2 ton CO₂ uitstoot per inwoner in plaats van 10. Want 2 ton houden we vol. In een **land van heeldoeners.** Zodat we wereld kunnen voorstellen en maken vol met heeldoeners.
25. **Dit vraagt een goed SER akkoord.** Een andere rol opvatting, met name over Economische Zaken. Waar markten gecreëerd en gereguleerd worden zodat daarop handelende marktpartijen maatschappelijk wenselijke resultaten doen ontstaan. Omdat die voor marktpartijen het meest winstgevend zijn. Door gebod en verbod gedrag van consumenten richt en daarmee minder eindgebruik, toename van duurzame energie en meer besparing door efficiënt gebruik van fossiele en hernieuwbare brandstoffen realiseert. Geflankeerd door passend, dwingend beleid op talloze andere terreinen: ruimtelijke ordening, fiscaliteit, gratis ICT, beter elektrisch collectief openbaar vervoer, onderwijs, monetaire politiek, etc. Wat allerlei markten en marktkansen creëert. Voor bestaande en voor nieuwe spelers. Wat een eigen autonome positie van Nederland in Europa en in de wereld vraagt. Vanuit eigen kracht. Lange termijn. Efficiënt. Duurzaam.
26. **Een massaal project dus.** Soort Delta Plan, maar dan voor heel Nederland. Allemaal Zeeuwen, kunnen we trots zijn. Zijn we weer gidsland. Want we zijn rolvoorbeeld voor grote metropole gebieden in China en elders, waar de helft van de wereldbevolking nu leeft. We kunnen hen voordoen hoe een High-Quality, Low-Carbon life style eruit ziet. In een droge Delta. Met z'n allen. Is leuk. Een Singapore aan de Noordzee. Is moeilijk. Is nuttig. Of zoals Denemarken. Een lange termijn, rationeel, gestuurde energie transitie. En lukt dit voor energie, dan lossen we die andere duurzaamheids vragen ook wel op.
27. Uit het voorgaande is wel duidelijk dat alleen een **grootschalige systeem transitie** nu nog oplossing kan bieden. Met een strakke regie. Op hoofdlijnen. Anders dan de warboel van technische innovaties die nu onder energie transitie schuilen. Zet kaders. Anders dan het uitstel van handelen dat het gevolg is van te grote nadruk op innovatie. Implementeer het goede nu en innoveer het betere voor later. En dat die oplossing verandering betekent. Grootschalig. Vergaand. Niet altijd comfortabel, maar beter dan de consequenties van het alternatief niets te doen. Dat is niet nieuw. Het nationaal Milieu Beleidsplan 4 uit 2001 heet: **Een wereld en een Wil.** Het schrijft over energie transitie: "Voor het oplossen van de grote milieuproblemen is systeem-innovatie nodig, die in veel gevallen de vorm aanneemt van een langlopend maatschappelijk transformatieproces met technologische, economische, sociaal-culturele en institutionele veranderingen." Dat doen we niet. De verlamme roep om productinnovatie van het betere is de vijand van implementatie van het nu beschikbare goede. Behoudt het goede, implementeer het nu beschikbare betere en innoveer voor straks het beste. Innoveer systemen, naast producten.
28. Deze vragen over duurzaamheid van energie en andere duurzaamheidsaspecten van onze beschaving zullen de centrale thematiek voor de komende decennia vormen. Niets minder dan de **ontwikkelingsrichting van onze samenleving op aarde is de inzet.** En de vraag of we als mensen collectief **vreedzaam of via geweld** tot oplossing en daarbij horende herverdeling komen. Bij inzet van alle technische nu en toekomstig beschikbare middelen lijkt zeg 1/3-1/2 van de uitdaging opgelost te kunnen worden zonder gedragsverandering. Economische middelen – bijvoorbeeld CO₂ prijzen van 180 \$/ton vanaf 2010 – kunnen verder nodige verandering afdwingen maar duidelijk is dat **massale gedragsverandering nodig is. Dat gebeurt toch. Als gevolg, maar dan heftig. Of als begin, vredig. Begin daar dus mee.** Door daarmee te beginnen zullen – in het licht van de consequenties van

alternatieven – knelpunten verdwijnen, zowel bij besparing als bij conversie, transport en productie van energie.

29. Het managen van de noodzakelijke energie revolutie als systeeminnovatie begint dus met het idee dat **de Staat door gebod en verbod markten kan creëren**, en die door regulering efficiënt en vooral effectief maatschappelijk gewenste resultaten laat voortbrengen. Geef de inwoners van Nederland een persoonlijk CO2 budget en laat hen afruit maken tussen het aantal kamers dat ze in huis verwarmen, het aantal kilometers verplaatsing per jaar, etc. En help energie conversie door gewoon een aantal output eisen op te leggen en hun lange termijn verscherping aan te kondigen: max. 350 gram CO2/kWh met 2% verlaging per jaar; Nieuwbouw woning EPC iedere 5 jaar 5% lager, etc. Trek je niet teveel aan van de consequenties, maar communiceer nog ergere alternatieven. En maak afvallen leuk. Benader internationaal bedrijfsleven positief inviterend door hier te experimenteren en de economische kansen die uit de afslank industrie kunnen komen te ontdekken en te exploiteren.
30. **Kortom**, maak ons heeldoeners, door een top down kader voor verandering van ons gedrag, economie, regulering en techniek voor energie en water te maken. Maak het Groot. Groots. Meeslepend. Een nieuwe life style. Minder energie gebruik, meer groen veel efficiënter. Vol te houden. Verzien en bouw een Holland Energy Efficiency Metropole in een Sustainable Delta. Radicaal vernieuwd. Droog en leuk.
31. Het afgebeelde schilderij is **The Maelstrom** van David Hockney uit 2002.
Een internet afbeelding staat op: http://www.lalouver.com/html/hockney_bio/00s/hockney03.html
Het schilderij is geïnspireerd door het gedicht “A Descent Into the Maelstrom” van Edgar Allen Poe uit 1841 over dit natuurverschijnsel van enorme draaikolken voor de kust van Noorwegen:
<http://classiclitter.about.com/library/bl-etexts/eapoe/bl-eapoe-descent.htm>.
De vertaling door Simon Vestdijk staat in het boek van Peter Westbroek “De ontdekking van de Aarde” en suggereert dat het overleven van de maalstroom **overgave en loslaten** vraagt. Een goed interview hierover kun je terugzien op: <http://boeken.vpro.nl/televisie/boeken/2012/16-december.html>
32. Think different: <http://www.youtube.com/watch?v=cFEarBzelBs>